AVSÄNDARE
Fakultetskansliet för naturvetenskap
Göteborgs universitet
Box 460
405 30 GÖTEBORG

B
SVERIGE
PORTO BETALT

FOKUS ⊙

Hajar mer än bara Hajen

Karibisk revhaj utanför Bimini, Bahamas. Foto: Fredrik Sundström

Det finns ett par hajarter, som kan skada eller till och med döda människor. Detta, tillsammans med olika Hollywoodfilmer, har skapat en slags "hajskräck" hos folk i allmänhet. Få vet dock , att gruppen hajar består av flera än 450 olika arter, vars utseende och beteende varierar mycket. De flesta blir inte mer en någon meter långa och är lika ofarliga som vilken annan fisk som helst. Men det är svårt att avliva myten om hajen som en mördarmaskin. Förutom att hajar hos oss väcker en primitiv rädsla, som vi älskar att känna, men inte utsättas för, är hajarna otroligt svåra att studera och vi vet därför lite om dem. Många av arterna lever på stora djup eller har bara hittats i ett eller par exemplar vid trålning och har då oftast varit döda.

Hur fel det kan bli på grund av bristande kunskaper visar ett exempel från Hawaii. Efter en, ur tigerhajs synvinkel, lyckad attack på en surfare, krävde folket att den skyldiga hajen skulle dödas. För att blidka allmänheten och inte riskera att turister slutade komma till ön, tillät staten att en tigerhaj fångades och dödades några dagar senare på den plats där surfaren blivit attackerad. Samtidigt gav staten pengar till en forskargrupp, som skulle studera tigerhajarnas beteende. Forskarna fångade sex tigerhajar och placerade ultraljudssändare på var och en av dem innan de släpptes. Därefter följde man hajarna med hjälp av hydrofoner under ett par dagars tid. Man fann då att en tigerhaj, som fångats på en plats snart lämnade denna och nästa dag befann sig flera kilometer därifrån. Alltså hade folket sannolikt tagit ut sin vrede på fel haj och den skyldige var redan flera mil bort. Ultraljudssändare har varit den metod man använt för att studera hajar i havet, även om det på grund av tekniska svårigheter bara skett under korta perioder och endast på ett fåtal individer.

All information måste dock inte hämtas på levande djur. Genom dissektion av döda hajar har man kunnat se att de uppvisar tre typer av fortplantningssätt. Vissa lägger ägg, som fåglar, t.ex. den i svenska vatten förekommande småfläckiga rödhajen. En annan variant är att det, liksom hos däggdjuren, bildas en moderkakslik struktur där näring och syre överförs mellan moder och unge. Ungarna föds med en navelsträng som lämnar ett ärr på buken efter födseln. Hos den tredje kategorin som t.ex. pigghajen, behåller honan äggen inuti kroppen där de också kläcks. Ungarna simmar sedan fritt, utan moderkaksbildning, i modern ett tag innan de "föds" som miniatyrer av de vuxna. Hos vissa av dessa arter "matar" modern sina ungar med en slags mjölk. Men det finns också en annan variant, kanske mindre tilltalande, där den först kläckta ungen får det mesta av sin näring genom att äta sina mindre eller okläckta syskon. Det får konsekvensen att bara en unge kommer att födas ur varje livmoder eftersom de övriga har ätits upp av syskonet. Snacka om syskonkärlek!

TEXT Fredrik Sundström, doktorand vid Zoologiska institutionen, Göteborgs universitet.
TEL 031-773 36 36
E-POST Fredrik.Sundstrom@zool.gu.se